

Dr. Konecsny Károly

Hetven éve született meg az egységes magyar vízügyi szolgálat. A Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság 1953. évi megalakulásának előzményei és kezdetei

Kivonat: A II. világháború utáni években a magyarországi vízügyi szervezetek a háborús rombolásokat követően csak nagy nehézségek között folytathatták szakmai munkájukat. Az államosítás és a vízügyi igazgatóságok megalakulása közötti évek (1948-1953) az ország politikai-társadalmi és gazdasági viszonyai tekintetében is igen nehéz időszak volt. Konceptációs eljárás indult több felső-tiszai vízügyi szervezet vezető szakemberei ellen, egyes társulati dolgozókat nem vettek át az állami szolgálatba és kettétörve szakmai pályafutásukat, ellehetlenítve megélhetésüket. Az államosítás után a Felső-Tisza-vidéken vízügyi szervezetek döntően az Országos Vízgazdálkodási Hivatalnak (OVH) alárendelt Debreceni Vízgazdálkodási Körzet, kisebb része a Miskolci Vízgazdálkodási Körzet alárendeltségébe került. A Debreceni Vízgazdálkodási Körzet keretében létrejött a Nyíregyházi Folyammérnöki Kirendeltség, a Nyíregyházi Ár- és Belvízvédelmi Kirendeltség és a Mátészalkai Ár- és Belvízvédelmi Kirendeltség. 1950. január 1-én kezdte meg önálló életét a Nyíregyházi Vízgazdálkodási Körzet, amelyet a nagyterületű debreceni körzetből választottak le. 1951. februárjától a Nyíregyházi Vízgazdálkodási Körzet átszervezése nyomán Nyíregyházi Árvízvédelmi és Folyamszabályozási Hivatal, valamint Nyíregyházi Kultúrmérnöki és Belvízrendező Hivatal létesült. A vízügyi szolgálat feldaraboltságát megszüntetve, 1953. október 1-én hozták létre az Országos Vízügyi Főigazgatóságot és a területi vízügyi igazgatóságokat, köztük a Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóságot. A közleményben bemutatjuk a fenti jogelőd intézmények és az igazgatóság szervezetét, szakember gárdáját, az elvégzett munkálatokat, a korabeli árvízvédelmi, belvízvédelmi és vízgazdálkodási műszaki létesítményeket.

Kulcsszavak: folyammérnöki hivatal, kultúrmérnöki hivatal, vízitársulat, vízgazdálkodási körzet, árvízvédelmi és folyószabályozási hivatal, kultúrmérnöki és belvízrendezői hivatal, vízügyi igazgatóság, Országos Vízgazdálkodási Hivatal, Országos Vízügyi Főigazgatóság.

BEVEZETÉS

A XIX. század első évtizedeiben bekövetkezett nagy hazai árvizek után jelentős műszaki előkészítő munkálatok kezdődtek nagy folyóink szabályozása és a folyók menti mezőgazdasági területek ármentesítése céljából. A vízrajzi felvételek elkészítése, a folyók egységes kiviteli tervei alapján, nem kis erőfeszítést igénylő szervezés nyomán megalakult a vízitársulatok, megteremtették a kezdéshez szükséges anyagi forrásokat és a Tisza völgyében 1846-ban megkezdődtek a nagyszabású kivitelezési munkák is.

A XIX. század második felében és a XX. század első felében - a jelenleg is meglévő - felső-tiszai árvízvédelmi és belvízvédelmi rendszer meghatározó létesítményeinek kiépítésében, a vízitársulatok mellett, meghatározó szerepe volt az állami vízügyi szervezetek itt működő területi kirendeltségeinek, azaz a vízszervezetek mérnökeinek, a osztálymérnöki hivataloknak, folyamosztály mérnöki hivataloknak, a folyammérnöki hivataloknak és kultúrmérnöki hivataloknak.

A II. világháború vége és 1953 közötti évtizedben a kormányok sorozatos szervezeti átalakításokat hajtottak végre a vízügyi szervezetben. Az államosítás után, a folyammérnöki hivatalok, kultúrmérnöki hivatalok és társulatok felszámolását követően egységes vízügyi szervezetet hoztak létre, amit 1951-ben ismét feldarabolnak.

Az 1953 őszen megalakított területi vízügyi szervek, a vízügyi igazgatóságok, közvetlenül az Árvízvédelmi és Folyamszabályozási Hivatalok, valamint a Kultúrmérnöki és Belvízrendező Hivatalok jogutódjai voltak. A Felső-Tisza-vidéken megalakult a Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság, melynek első vezetője *Zboray Károly* lett.

A NYÍREGYHÁZI VÍZÜGYI IGAZGATÓSÁG JOGELŐDJEI Felső-Tisza-vidéki folyammérnöki hivatalok

A Felső-Tisza-vidéken az 1871-től alakult m. kir. folyammérnöki hivatalok a II. világháború idején is működtek: Szatmárnémetiben, Sátoraljaújhelyen és Nyíregyházán. Azonban a II. világháború idején, a front közeledtével hivatalok szüneteltették tevékenységüket. A világháború befejezését követően a folyammérnöki hivatalok nehéz körülmények között ugyan, de tovább működtek. 1945. november 7-én jelent meg a földművelésügyi miniszter 1945. évi 44.199. 2. F. M. számú rendelete Magyarország határainak a békeszerződésben történt végleges megállapításáig ideiglenesen az ország akkori területén a folyammérnöki hivatalok működési területének megállapításáról szóló jogszabály. Az 1944 őszén a Vásárosnaményba menekült szatmári hivatal, 1946-ig működött, majd Nyíregyházára költözött. 1946-1948. között a térségben két folyammérnöki hivatal, a nyíregyházi és a sátoraljaújhelyi működött (1. táblázat).

Az 1948. június 2-án kihirdetett 6060. számú kormányrendelet a hazai vízügyek államosítását rendelte el, melynek során megszüntették a Földművelésügyi Minisztériumban az V/A Vízügyi és a V/B Vízügyi Műszaki Főosztályokat. Helyettük a közlekedési és postaügyi, valamint a földművelésügyi miniszterek közös felügyelete alá tartozó Országos Vízgazdálkodási Hivatal alakult. Megszüntették a nyíregyházi és a sátoraljaújhelyi folyammérnöki hivatalt is. Ezt követően létrejöttek a folyammérnöki-, továbbá az ár- és belvízvédelmi kirendeltségek, köztük a nyíregyházi és a sátoraljaújhelyi.

1. táblázat A Felső-Tisza-vidéki folyammérnöki hivatalok működésük utolsó évtizedében (1939-1948) (Konecsny 2021a, 2021b, 2021c)

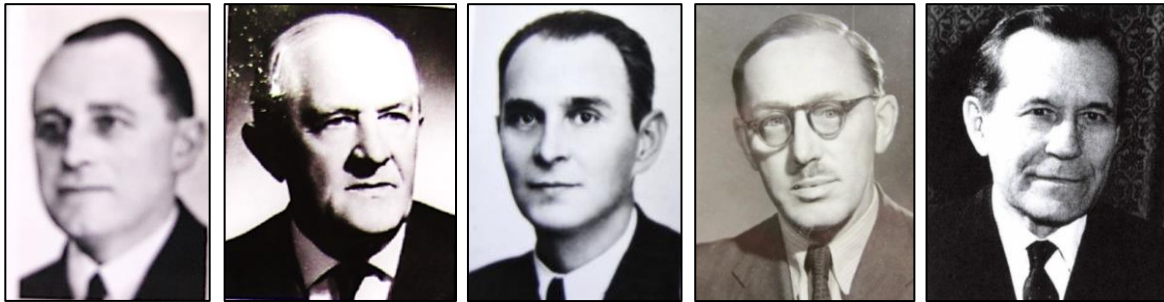
Hivatal neve	Időszak	Hivatalfőnök	Beosztott mérnökök
Sátoraljaújhely	1939-1948	Tarnóy Károly 1939-40	Wonke József, Zboray Károly, Károlyi Zoltán, Lengyel István
		Marek László 1940-44	Zboray Károly, Lengyel István, Markó Iván, Kemény László, Gallov Zoltán
		Zboray Károly 1944-48	Kemény László, Hován László
Beregszász	1939-1940	Zorkóczy Zoltán	Újfalussy Jenő, Zólyomi János
Szatmárnémeti	1940-1944	Zorkóczy Zoltán 1940-41	Újfalussy Jenő, Zólyomi János, Szőnyi István, Lengyel István, Ráthonyi István
		Vázsonyi Ádám 1941-44	Újfalussy Jenő, Zólyomi János, Szőnyi István, Lengyel István, Ráthonyi István
Vásárosnamény	1944-1946	Vázsonyi Ádám 1944-46	Ráthonyi István
Nyíregyháza	1939-1948	Dévény István 1939-44	Vázsonyi Ádám, Lengyel István, Zólyomi János, Szőnyi István, Rácz János, Rácz Iván, Selényi Pál, Jáky Miklós
		Vázsonyi Ádám 1946-48	Lengyel István, Jáky Miklós, Rácz Iván

A Sátoraljaújhelyi Folyammérnöki Hivatal alkalmazotti létszáma a II. világháború végén 7 fő volt és a hivatalfőnök Marek László m. kir. műszaki tanácsos volt a (*Magyarország tisztí cím- és névtára, 1944, Konecsny 2021c, 1. fénykép*).

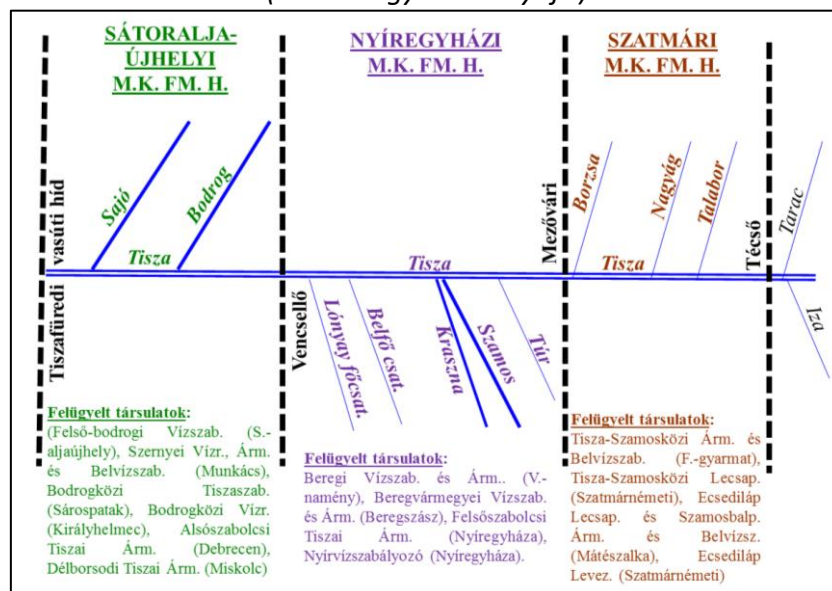
A földművelésügyi miniszter 1945. november 7-én kiadott 44.199. 2. F. M. számú rendelete szerint: a Sátoraljaújhelyi Folyammérnöki Hivatal működési területe kiterjedt: a Tiszára az eszeny-zsurki határtól a tiszafüredi vasúti hídig, a Bodrogra, a csehszlovák határtól a torkolatig, a Sajóra a Hernád beömlésétől a torkolatig és ezen folyószakaszok menti vízrendező társulatok területére. A hivatal új megnevezése, Folyammérnöki Hivatal, Sátoraljaújhely lett. Az 1948. évi államosítás után létrejött a Sátoraljaújhelyi Folyammérnöki Kirendeltség.

A Szatmári M. Kir. Folyammérnöki Hivatal az I. világháború végén Vásárosnaményba költöztette székhelyét, de a II. bécsi döntés utáni újabb határváltozás nyomán 1940 decemberében Szatmárnémetiben újra megalakult. Azonban Szatmárnémeti város bombázását, majd kiürítését

követően, 1944 őszén a Hivatal ismét Vásárosnaményba költözött (Molnár 1945, Vázsonyi 1959, 1. ábra).

1. fénykép Felső-tisza folyammérnöki hivatalfőnökök a II. világháború idején: Marek László (Sátoraljaújhely 1940-1944), Dévény István (Nyíregyháza 1934-1944), Zorkóczy Zoltán (Beregszász 1939-1940, Szatmárnémeti 1941), Vázsonyi Ádám (Szatmárnémeti 1942-1944), továbbá a Debreceni Kultúrmérnöki Hivatala főnöke (Molnár Endre 1939-1948) (balról jobbra) (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

1. ábra A felső-tisza folyammérnöki hivatalok illetékességi területe és az általuk felügyelt társulatok 1940-1944. között (Konecsny 2021a)

A Szatmárnémetiből Vásárosnaményba átköltözött munkatársak mellett, a működését szüneteltető Nyíregyházi Folyammérnöki Hivatal dolgozóinak nagy része is fokozatosan Vásárosnaményban jelentkeztek szolgálattételre.

1944-ben a Nyíregyházi M. Kir. Folyammérnöki Hivatal létszáma 6 fő volt és Dévény István m. kir. főmérnök, műszaki tanácsos volt a vezetője (Magyarország tiszti cím- és névtára 1944, 1. fénykép).

A földművelésügyi miniszter 1945. évi 44.199. 2. F. M. számú rendelete szerint, a Nyíregyházi Folyammérnöki Hivatal illetékességi területe kiterjedt: a Tisza folyóra a csehszlovák határtól az eszeny-zsurki határig, a Szamos, a Kraszna folyókra, a román határtól a torkolatig és ezen folyószakaszok menti vízrendező társulatok területére.

A Hivatal működése 1946 októberében indult újra Nyíregyházán, amikor sikerült a Búza téri hivatali épületet (2. fénykép) úgy rendbe hozni, hogy Vásárosnaményból az átköltözködést végre tudták hajtani. Az 1948 évi államosításig a hivatal főnöke Vázsonyi Ádám volt, helyettese Lengyel István m. kir. főmérnök, aki Szatmárnémetiben is Vázsonyi beosztottja volt.

A Hivatal 1948. évi megszüntetését követően a jogutód szervezet, a Debreceni Vízgazdálkodási Körzet Nyíregyházi Folyammérnöki Kirendeltsége lett.

2. fénykép A Nyíregyházi M. Kir. Folyammérnöki Hivatal székháza a Búza tér 3. szám alatti épületben 1948-ig
(Fotó: FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

Kultúrmérnöki hivatalok

Az 1881-ben alakult kerületi m. kir. kultúrmérnöki hivatalok jogutódjai közül, a II. világháború végén a Felső-Tisza-vidéken három kultúrmérnöki hivatal működött: a máramarosszigeti, a munkácsi és a debreceni. A Sátoraljaújhelyi M. Kir. Kultúrmérnöki Hivatal már korábban, 1930-ban megszűnt. A II. világháború befejezésétől az 1948. évi államosításig a térség kultúrmérnöki feladatait, munkáit egyedül a Debreceni Kultúrmérnöki Hivatal látta el.

A Debreceni M. Kir. Kultúrmérnöki Hivatalnak a II. világháború legnehezebb évében, 1944-ben a létszáma 6 fő volt és *Molnár Endre* m. kir. műszaki tanácsos volt a hivatalfőnök (*Magyarország tiszti cím- és névtára 1944*).

1944 szeptemberében, amikor Debrecen nagy légi támadások érték és a front egyre közeledett, a hivatal külső munkáit beszüntette, majd Miskolcra költözött. A többi állami vízügyi hivatal és a vizitársulatok mérnökeinek és alkalmazottainak nagy része elhagyta állomáshelyét (*Molnár 1945*).

Az 1944. december 22-én a Debrecenben felállított ideiglenes nemzeti kormány földművelésügyi minisztériuma, *Molnár Endrét* hivatalfőnöki teendői mellett berendelte a minisztériumi „Vízrendészeti Főosztály” ügyeinek ellátására. A fokozatosan felszabaduló területeken szervezte a vízügyi szolgálat megindítását, addig, amíg 1945. április elején a Kormány visszaköltözött Budapestre (*Molnár 1945*).

A második világháború végén a határmódosulást követő közigazgatási rendezés nyomán, a 41.957/1945. FM számú rendelet alapján a debreceni hivatal működési területe is módosult (Bereg, Szatmár, Szabolcs, Hajdú, Bihar). A hivatal felügyelte a Keleti Nyírvíz- és a Közép-Nyírvíz lecsapoló társulatok műszaki tevékenységét.

A Debreceni Kultúrmérnöki Hivatal 1948-ig működött, jogutódja a Debreceni Vízgazdálkodási Körzet lett (*Dóka 1978*).

A vármegyei alispáni hivatalok, mint vízügyi hatóságok

A két világháború között, sőt 1948-ig a vízügyek országos felsőszintű irányítását az FM VIII.A. Vízjogi Főosztálya és VIII.B. Vízügyi Műszaki Főosztálya látta el. Az elsőfokú vízügyi hatóság szerepét a vármegyei alispáni hivatalok töltötték be.

1940-1945 között Szatmár vármegye és Bereg vármegye teljes korábbi területe ismét Magyarországhoz tartozott. A vármegye székhelye Mátészalkáról visszaköltözött Szatmárnémetibe, illetve Beregszászra. Ebben az időszakban, a vízügyi hatóság vezetői az alispánok voltak, személy szerint (*Magyarország tiszti cím és névtára 1940-1944, Gyarmathy 1981*):

- Bereg vármegyében: *Tatár Géza* (1942 - 1944), *dr. Kacsvinfalvi Pál* (1944-1945), *dr. Gál Elek* (1946-1948).
- Szatmár vármegyében: *dr. Streicher Andor* (1923-1943); *Boér Endre* (1943 - 1944), *Varga Gyula* (1944-1946), *dr. Gál Elek* (1946-1948);
- Szabolcs vármegyében *dr. Borbély Sándor* (1936-1944), majd *dr. Szesztay András* kirendelt alispán (1944-1945);

Az 1945-ös megyerendezés során csak kisebb módosítások történtek, gyakorlatilag az 1938 előtti állapotot állították vissza. Szabolcs vármegyében az alispáni hivatal továbbra is Nyíregyházán működött. Szatmár vármegyében, 1945. január 15-én Mátészalkán kezdte meg újra működését az alispáni hivatal. Szatmár, Ugozca és Bereg k. e. e. vármegyék alispánja január 20-án 1/1945. alisp. sz. alatt a közigazgatási szervek helyreállítása tárgyában kiadott határozata szerint (*Gyarmathy 1981*).

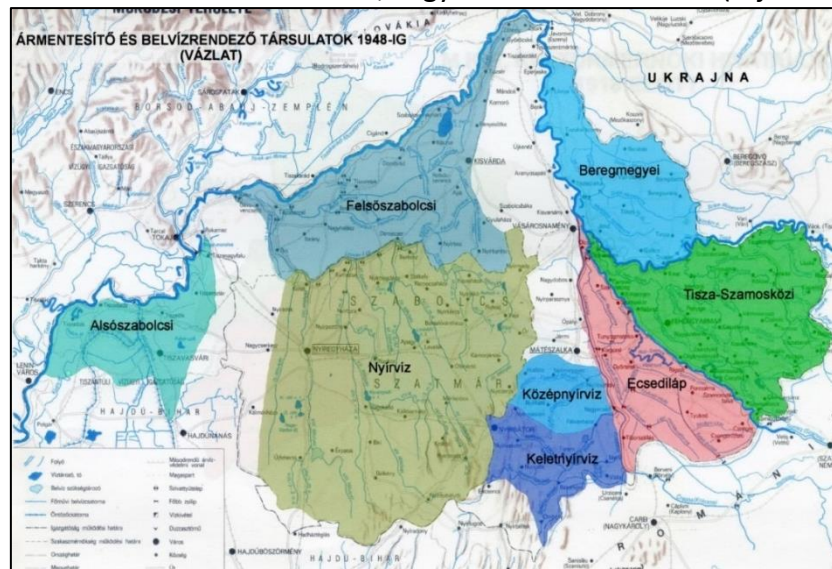
A Földművelésügyi Minisztériumban az V/A Vízzogi és a V/B Vízügyi Műszaki Főosztályok 1948. évi megszüntetése után, a közlekedési és postaügyi, valamint a földművelésügyi miniszterek közös felügyelete alá tartozó Országos Vízgazdálkodási Hivatal alakult, mely vízgazdálkodási körzetekbe osztotta a folyammérnöki és a kultúrmérnöki hivatalokat, valamint az államosított ármentesítő és belvízrendező társulatokat.

Az 1949. augusztus 20-án kihirdetett új alkotmány rendelkezett a tanácsrendszer megalakulásáról. Megszűntek az alispáni hivatalok, létrejöttek a megyei és járási tanácsok. 1950. március 16-tól Szatmár-Bereg megye egyesült Szabolcs megyével Szabolcs-Szatmár megye néven.

Az 1060/1953. (IX. 30.) Mt. h. számú határozat 1953. október 1-i hatállyal létesítette a II. fokú vízügyi hatósági jogkört is ellátó országos hatáskörű Országos Vízügyi Főigazgatóságot, és az I. fokú hatóságként eljáró vízügyi igazgatóságokat, köztük a Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóságot.

A Felső-Tisza-vidéki vízitársulatok

A XIX-XX-ban században létrehozott vízitársulatok a földtulajdonosok, gazdálkodók, települések összefogása volt a vizek kártételei ellen, vagy a víz hasznosítására (*Fejér 2010*).

2. ábra Felső-tiszai vízitársulatok 1948-ban (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

A Felső-Tisza-vidéken az 1846-tól kezdően sorra megalakultak és az 1948. évi államosításig évtizedeken át összesen mintegy 400 ezer ha területen eredményesen működő vízitársulatok (2. ábra, 2. táblázat).

Az 1945. március 15-én kelt 600/1945. számú miniszterelnöki rendelet által meghirdetett föld-reform következtében az ezer holdnál nagyobb birtokokat teljes egészükben elkobozták, az 1000 hold alatti úri birtokosok maximálisan 100, a paraszti birtokosok pedig 200 hold földet tarthattak meg. Ezek döntően befolyásolták a társulati érdekeltség összetételét, szerkezetét és anyagi helyzetét.

„A vízügyi feladatok állami ellátásáról” szóló 6060. sz. kormányrendelet 1948. június 2-án jelent meg, majd az Országos Vízgazdálkodási Hivatal javaslatára az FM 207.760. sz. rendeletével a kultúrmérnöki, folyamterméni hivatalok és a területükön működő társulatok összevonásával vízgazdálkodási körzetek létesítését rendelte el (Fejér 2010).

3. táblázat Az 1948-ig működő Felső-tiszai ármentesítő és belvízlevezető társulatok (Lászlóffy 1982, Konecsny 2021a nyomán)

A társulat neve	Megalakulásának éve	Kiterjedése (eha)	1948-ban az államosítás előtt	
			Székhelye	Elnök/min. megbízott igazgató-főm.
Folyammérnöki hivatalok felügyelete alatt				
Beregvármegyei Vízsabályozó és Ármentesítő	1846	84,1	Vásárosnamény	Markó Iván, Horváth Mihály
Felsőszabolcsi Tiszai Ármentesítő és Belvízlevezető	1846	58,5	Nyíregyháza	Kovács Dezső Bolgár László
Nyírvízsabályozó	1876	33,8	Nyíregyháza	Imre János Mikecz Pál
Ecsediláp Leccsap. és Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízsab.	1894	93,6	Mátészalka	Reviczky György Rittinger J. Pál
Tisza-Szamosközi Ármentesítő és Belvízsabályozó	1914	118,0	Fehérgyarmat	Sík Jenő Serf Eged
Debreceni Kultúrmérnöki Hivatal felügyelete alatt				
Keleti-Nyírvíz Leccsapoló	1910	9,2	Nyírbátor	dr. Bella Imre Forráshy József*
Közép-Nyírvíz Belvízlevezető	1914	2,9	Nyírcsaholy	dr. Gál Elek Mersey Pál*

*igazgató-pénztárnok

A Beregvármegyei Vízsabályozó és Ármentesítő Társulat

Az 1846-ban alakult Beregvármegyei Vízsabályozó és Ármentesítő Társulat, mely trianoni háttér által kettészakadt, 1941-ben újra egyesült és ismét Beregszász székhellyel működött. A II. világháború végén a Társulat Beregszászról visszaköltözött Vásárosnaményba. 1945-től az igazgató-főmérnöki tisztséget *Horváth Mihály* (3. fénykép) töltötte be. *Simon Károly* (1880-1959) gazdálkodót, jándi községi bírót, megyebizottsági tagot bízta meg a földművelésügyi miniszter a Társulat miniszteri biztosi teendőinek ellátására.

A Felső-Tiszán, az 1947-1948 szilveszteri árvíz idejére a társulatok a támadások célpontjába kerültek. Az árvédekező műszakiakat - többek között *Horváth Mihályt* - a társulatok államosításának egyik fő szorgalmazója, *Vas Zoltán* a helyszínen leváltotta. *Dabolczy János* (1903 – 1985), az Ecsediláp-leccsapoló és Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízsabályozó Társulat szakmérnöke, 1948. január 17-én ideiglenes megbízást kapott a társulat igazgató-főmérnöki teendőinek ellátására.

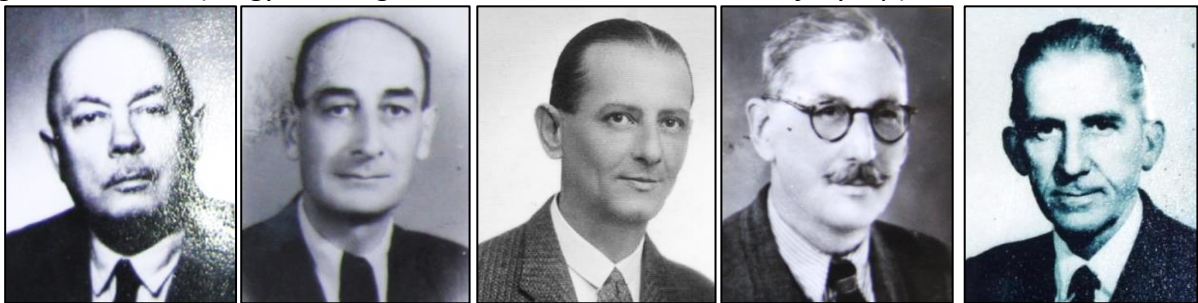
A Földművelésügyi Miniszter 200.483/1948.VI.A.2. sz. rendelete alapján *Simon Károlyt* a társulat miniszteri biztosi teendőinek ellátása alól 1948 év január hó 21-i hatállyal felmentette és utódjául 1948. január hó 21-i hatállyal *Markó Ivánt* (1908 - 1990) rendelte ki, aki az Országos Vízügyi Hivatal műszaki tanácsosa volt.

A társulat vagyonállaga az akkori kimutatás szerint 732 kat. hold és 561 négyszögöl volt. A társulat tulajdonát képezték: egy szivattyútelep, csőzsilipek, hidak, csatornák, csőátereszek, 60 400 m tiszai védtöltés, 43 km telefon vezeték (*Társulati átadás-átvételi jegyzőkönyv 1948*). *Horváth Mihály* igazgató-főmérnököt 1948. május 7-én kiengedték a fogházból, és vissza helyezték korábbi munkakörébe. A Társulat az 1948. június 2-i államosítási jogszabályt követően még októberig működhetett, az igazgató-főmérnököt 1948. október 22-én helyezték át a Mátészalkai Ár- és Belvízvédelmi Kirendeltséghez.

Felsőszabolcsi Tiszai Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat

A Felsőszabolcsi Tiszai Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat érdekeltségi területe 101 649 k. hold 152 négyszögöl volt, a tiszai védvonal hossza 73,211 km, a Lónyay csatorna védvonal 52,900 km. A lecsapoló csatornák hossza összesen 689,766 km-t tett ki. Tíz állandó jellegű szivattyútelepet üzemeltettek: Tiszaberceli, Dombrádi, Kétérközi, Zugói, Csőzsilip, I. sz., II. sz., III. sz., Szárdi, XXII. sz. Egyéb nagyobb műszaki berendezések voltak a tiszai védtöltésbe épített tiszaberceli zsilip és dombrádi csőzsilip.

1944-ben a Társulat vezető tisztségviselői voltak: *dr. Orosz Sándor* elnök, *Bolgár László* igazgató-főmérnök (*Magyarország tiszti cím- és névtára 1944, 3. fénykép*).

3. fénykép Vízitársulati igazgató-főmérnökök az államosítás előtti években: *Horváth Mihály* (Beregi, 1945-1948), *Bolgár László* (Felsőszabolcsi, 1942-1948), *Mikecz Pál* (Nyírvízszabályozó, 1939-1948), *Reviczky György* (Ecsedilápi, 1933-1948), *Sík Jenő* (Tisza-Szamosközi, 1925-1948) (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

1946-1948. között, a Társulat utolsó elnöke *Kovács Dezső* mérnök volt, aki Szabolcs vármegye törvényhatósági bizottságának tagja és az Ipartestület alelnöke volt.

A Társulat működésének utolsó évében, 1948-ban az őrökkel együtt összesen 58 fő alkalmazott dolgozott. Vezetői: *Kovács Dezső* miniszteri biztos, *Bolgár László* igazgató-főmérnök.

Bolgár László igazgató-főmérnököt a vízitársulatok 1948. évi államosítása után a Nyíregyházi Ár- és Belvízvédelmi Kirendeltség vezetőjévé nevezték ki.

Nyírvíz Szabályozó Társulat - Nyíregyháza

1944-ben a Nyíregyháza székhelyű Nyírvíz Szabályozó Társulat vezetői és tisztségviselői voltak: *dr. Erdőhegyi Lajos* nyug. főispán, elnök, *Mikecz Pál* igazgató-főmérnök (*Magyarország tiszti cím- és névtára 1944, 3. fénykép*).

A Társulat ártéri területe 58 866 kat. hold 952 négyszögöl volt. Az árvédelmi töltések hossza 43,36 km-t tett ki. A lecsapoló csatornák teljes hossza elérte a 1 116,691 km-t. A 6 szivattyútelep: Rókakúti, Cseréstói, Zsadányi, Halastói, Mágai, Kovásztai.

A Társulat tevékenységét igen megnehezítették és egy időre leállították az 1944. októberi harci cselekmények, a front átvonulása a térségben. Óriási károk keletkeztek a társulati vagyonban. Az 1946. évben *dr. Erdőhegyi Lajost* lemondatták társulati elnöki pozíciójáról.

1948-ban, az államosítás évében, a társulat műszaki vezetői teendőit *Mikecz Pál* igazgató-főmérnök látta el, akit 1948. november 1-vel nyugállományba helyeztek. A mérnökök, technikusok, gát- és csatornaőrök, gépészek a jogutód szervezeteknél folytatták pályafutásukat.

Az Ecsediláp Leccapoló és Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat

A háborús események - különösen Szatmárnémeti bombázása, a háborús frontvonal közeledte és a szovjet-román csapatok városba való bevonulása után, 1944 októberétől, a társulat szüneteltette tevékenységét, az alkalmazottak nagy része elhagyta állomáshelyét. A társulat két felé oszlott, majd Szatmárnémetiben és Mátészalkán egyidőben kezdte meg újra működését. Az árvédelmi berendezések, töltések megrongálódtak, a zsilipek, szivattyútelepek működésképtelenné váltak, a hidak nagy része fel volt robbantva, pl. a Krasznán 12 vashídból 9-et robbantottak fel (*Kertai 1945*).

A Mátészalka székhelyű társulatnak 1945. júliusában, a társulat vezetői voltak: *dr. Erős János* miniszteri biztos és *Reviczky György* igazgató-főmérnök (3. fénykép).

A háború utáni újbóli kettészakadást követően a társulat magyar oldali árterülete 76 216 k. holdra csökkent. Töltéseinek hossza 103,652 km, csatornái 509,103 km, a beépített szivattyútelepek száma 3.

1945 novemberétől *Galambos Zoltán* főmérnököt (1885 - 1952) bízták meg a miniszteri biztosi teendők ellátásával, aki 1940-1942. között a munkácsi Szernye Vízrendező Ármentesítő és Belvízrendező Társulat igazgató-főmérnöke volt.

A Földművelésügyi Minisztérium 1947. április 3-án 112.377/1947.VI.A.-2.ü.o. sz.-on *Rittinger J. Pál* miniszteri osztálytanácsost (1893 – 1972), 1947. április 1-től a társulat élére miniszteri biztosul kirendelték.

Reviczky György igazgató-főmérnököt az FM 204.387/1948.VI.A.2. számú rendeletével 1948. április 30-tól állásából felfüggesztette és ellene fegyelmi vizsgálatot rendelt el. *A Reviczky György* a Népbíróságok Országos Tanácsának (NOT) határozata alapján négy évet börtönben töltött. Helyettesítésére 1947. május 1-től *Mokos Sándort* (1901-1964) rendelték ki, a Felsőszabolcsi Tiszai Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat szakaszmérnökét.

A Társulat tulajdonában lévő nagyecsedei Villamos Üzemet 1948 májusában az Iparügyi Minisztérium 3.500/1948. számú rendelete alapján állami kezelésbe vették.

Rittinger J. Pál miniszteri osztálytanácsost miniszteri biztosi tisztségéből felmentették, 1948. augusztus 19-től *Markó Iván* műszaki tanácsost (1908-1990) nevezték ki miniszteri biztosnak. Tisztségéből adódó teendőket 1948. szeptember 30-ig látta el.

A vízügyi igazgatás átszervezéséről szóló 6060/1948. sz. Korm. rendeletben foglaltak alapján az Országos Vízügyi Hivatal 5266-II/1948. eln. számú értesítése szerint állami szolgálatba 30 főt vettek át a társulattól. A vízügyek államosítása folytán az Ecsediláp Leccapoló Szamosbalparti Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulatok felszámolásra került.

A Tisza-Szamosközi Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat

A II. világháború végén a Szatmárnémeti székhelyű társulat vezetői, *báró dr. Kaas Albert* egy. tanár miniszteri biztos és *Schick Jenő* igazgató-főmérnök voltak (*Magyarország tisztí cím- és névtára 1944, 3. fénykép*)).

Az 1945. januári fegyverszüneti egyezmény a trianoni határokat állította vissza és ezzel a Társulat területét ismét három részre tagolta. A magyar társulati részt Szatmárnémetiből áthelyezve Fehérgyarmat székhellyel szervezték meg. A társulat 234 034 kh árteréből 113 218 k. hold maradt magyar fennhatóság alatt.

Báró dr. Kaas Albert 1945. február 20-ig látta el a Társulat irányítását. 1945. február 20-tól *dr. Erőss János* (1889 - 1962) ügyvéd, Szatmár-Ugocsa és Bereg vármegyék főispánja kapott megbízást a társulat miniszteri biztosi teendőinek ellátására.

1945 márciusában a Társulat tisztviselőinek és alkalmazottainak összlétszáma 27 fő volt. A központban 10 fő alkalmazott dolgozott, köztük: *Schick Jenő* igazgató főmérnök, 3 mérnök, nyilvántartók, írnok, telefonőr, altiszt. A társulat 13 fő gátőrt és 4 fő csatornaőrt foglalkoztatott.

A miniszter 1945. október 25-től *dr. Tordai Sándort* bízta meg, a miniszteri biztosi feladatok ellátásával, akinek megbízatása 1946. július 18-ig tartott. A földművelésügyi miniszter, 115.664/1947.VI.A12. sz. a. kelt rendeletével 1947. október 26-tól *dr. Fraknói László* miniszteri osztálytanácsost bízta meg, a miniszteri biztosi feladatok ellátásával.

Az 1947. decemberi árvíz elleni védekezést társulata területén Tivadari gátszakadás helyreállítási munkáit *Sik Jenő* irányította. Azonban a földművelésügyi miniszter ellene „*a felső-tiszai árvízveszély elhárítása során tapasztalt gondatlan és mulasztó magatartásuk miatt*” fegyelmi eljárás rendelt el. *Sik Jenőt* igazgatói beosztásából felfüggesztették, majd letartóztatták. Helyette ekkor a társulat műszaki vezetését ideiglenesen *Tápay László* szakaszmérnök látta el.

Dr. Fraknói László miniszteri biztos a földművelésügyi miniszter 201 169/1948.VI.A.2 számú rendelkezése folytán 1948. március 10-én átadta a miniszteri biztosi ügykört *Serf Egyed* (1897-1962) miniszteri osztálytanácsosnak, aki 1948. június 2-ig töltötte be ezt a tisztséget.

Sik Jenőt igazgató-főmérnököt rehabilitálták, majd 1948. május 15-vel visszahelyezték állásába. Azonban az államosítása után, 1948 októberében a társulat megszűnt.

Keleti Nyírvíz Lecsapoló Társulat

Az 1944. évi háborús események idején stagnált a Keleti Nyírvíz Lecsapoló Társulat működése. Az orosz csapatok elől *báró Karg György* társulati elnök elmenekült Nyírvasváriból. *Forrásy József* igazgató-pénztárnok a helyén maradt, a sürgősebb munkákat elvégeztette. Munkáját segítette a Debreceni M. Kir. Kulturmérnöki Hivatal. Az elnöki tisztséget 1944 végén *dr. Bella Imre* nyírbátori orvos vette át (*Forrásy 1948*).

A II. világháború befejezése után, a Társulat árterülete - az ismét román uralom alá került részek leválásával - 12 800 kh.-ra csökkent. Csatornarendszerének hossza 185 km volt 10 község határában (*Forrásy 1948*).

Huberth Andor kulturmérnököt, a Földművelésügyi Minisztérium Vízügyi Műszaki Főosztályának műszaki tanácsosát a miniszter 1948. március 20-án miniszteri biztosnak rendelte ki.

1948-ban, az államosítás időszakában a társulatot *dr. Bella Imre* elnök és *Forrásy József* igazgató-pénztárnok vezette. A társulat akkor 12 csatornaőrt foglalkoztatott (*Forrásy 1948*).

Az államosítást követően, a társulat még 1948. október végéig működött. Ekkor *Forrásy József* igazgató-pénztárnokot nyugdíjazták (*Forrásy 1948*).

Közép Nyírvíz Belvízlevezető Társulat

Az 1899-ben (más adat szerint 1914-ban) alakult, Nyírcsaholy székhelyű Közép Nyírvíz Belvízlevezető Társulatnál a II. világháború végén *Mersey (Mészár) Pál* töltötte be az igazgató-pénztárnoki tisztséget és *Cservényák István* volt a csatornafelügyelő.

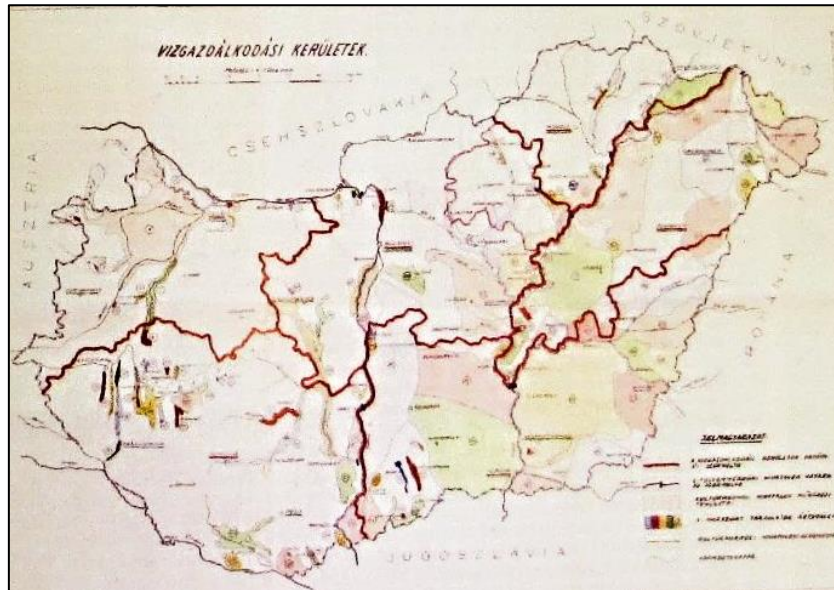
Az 1948. évi államosítás során a Közép Nyírvíz Belvízlevezető Társulat megszűnt.

A Felső-Tisza-vidéki vízgazdálkodási körzetek

Debreceni Vízgazdálkodási Körzet

Az államosítást követően a Földművelésügyi Minisztérium 1948 augusztusában rendelettel szabályozta egyrészt az Országos Vízgazdálkodási Hivatal (OVH) belső tagozódását, másrészt az

alárendelt területi szervezeteit. A vízgazdálkodási körzetek (3. ábra) és a bizonyos fokú önállósággal rendelkező területi kirendeltségek vették át a megszűnt folyammérnöki- és kultúrmérnöki hivatalok, valamint a víztársulatok ügykörét (Bényei 1974).

4. ábra A vízgazdálkodási kerületek (körzetek) területe 1948 októberétől 1949 végéig (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

Az államosítás után a Felső-Tisza-vidéki vízügyi szervezetek döntő része a Debreceni Vízgazdálkodási Körzet, kisebb része a Miskolci Vízgazdálkodási Körzet (Sátoraljaújhelyi Folyammérnöki Hivatal) alárendeltségébe került.

1948. október 1-től a Debreceni Vízgazdálkodási Körzet vezetőjének Vázsonyi Ádámot nevezték ki. A körzethez tartozott a Nyíregyházi Folyammérnöki Kirendeltség, a Nyíregyházi Árvízvédelmi és Belvízvédelmi Kirendeltség, a Mátészalkai Árvízvédelmi Kirendeltség is (Vázsonyi 1967).

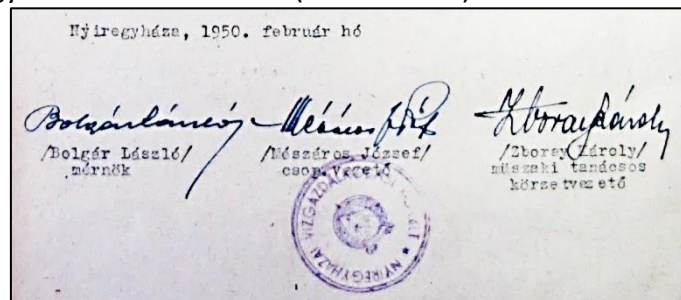
Az OVH alárendeltségébe tartozó 11 vízgazdálkodási körzet közül a legnagyobb a Debreceni VK volt 331 fő alkalmazottal. A Nyíregyházi Folyammérnöki Kirendeltségnél 27 fő, a Nyíregyházi Árvízvédelmi és Belvízvédelmi Kirendeltségnél 136 fő, a Mátészalkai Árvízvédelmi és Belvízvédelmi Kirendeltségnél 85 fő dolgozott.

A Nyíregyházi Folyammérnöki Kirendeltséghez 2 mérnök, 4 műszaki tiszt, 6 műszaki, 1 kezelési, 2 műszaki segédtszt, 12 altiszt került. A Kirendeltség vezetői tisztséget ellátó Mokos Sándor főmérnök mellett a másik mérnök Rácz István volt. Munkájukat 4 műszaki tiszt, műszaki segédtsztek, altisztek segítették. A Nyíregyházi Ár- és Belvízvédelmi Kirendeltség (Nyíregyháza, Szabadság tér 7. sz.) vezetője Bolgár László mellett 2 mérnök dolgozott, Gavallér Endre és Jancsó Gyula, valamint 2 műszaki tiszt, 3 nyilvántartó, 8 kezelési szakember, 10 műszaki segédtszt és 6 altiszt. A Mátészalkai Ár- és Belvízvédelmi Kirendeltség vezetőjének Sík Jenő korábbi társulati igazgató-főmérnököt nevezték ki. A beosztottak közül, 3 mérnök volt: Sík Jenő, Dabolczy János, Czibur Géza és Horváth Mihály; 2 műszaki tiszt, további 5 nyilvántartó, 1 műszaki szakember, 5 kezelési szakember, 8 műszaki segédtszt, 3 altiszt. A gátörök, csatornaörök összlétszáma elérte az 57 főt (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.).

Nyíregyházi Vízgazdálkodási Körzet

1950. január 1-én kezdte meg önálló működését a Nyíregyházi Vízgazdálkodási Körzet, melyet leválasztottak a nagyterületű debreceni körzetről (Vázsonyi 1967). Területi illetékessége

kiterjedt a Felső-Tisza hazai szakaszára és baloldali mellékfolyóira, a szabolcsi, szatmári és beregi vízrendszerek magyarországi részeire. A Tisza Záhony-Tokaji szakasza, a Miskolci Vízgazdálkodási Körzethez tartozó Sátoraljaújhelyi Folyammérnöki Kirendeltség megszűnésével, 1950-ben szintén a nyíregyházi körzethez került (Jancsó 2000).

5. ábra A Nyíregyházi Vízgazdálkodási Körzet vezetőinek aláírása, az alakulás utáni 1950. február hónapban (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

1950. január 1-től a Nyíregyházi Körzet élére, Zboray Károlyt nevezték ki, aki azelőtt a Sátoraljaújhelyi Folyammérnöki Hivatal főnökeként dolgozott (4. ábra)).

Vezetőváltásra került sor a Nyíregyházi Vízgazdálkodási Körzet Mátészalkai Szakasmérnökségénél, Sik Jenő 1950. augusztus 1-től Budapestre az OVH-hoz való áthelyezése miatt a Szakasmérnökség vezetésével Dabolcsi János főmérnököt bízták meg.

A Nyíregyházi Vízgazdálkodási Körzet 3415/1950. számú kimutatása szerint, 1950. november 30-án 257 fő volt a Körzet teljes létszáma, amiből 150 fő őrri személyzet.

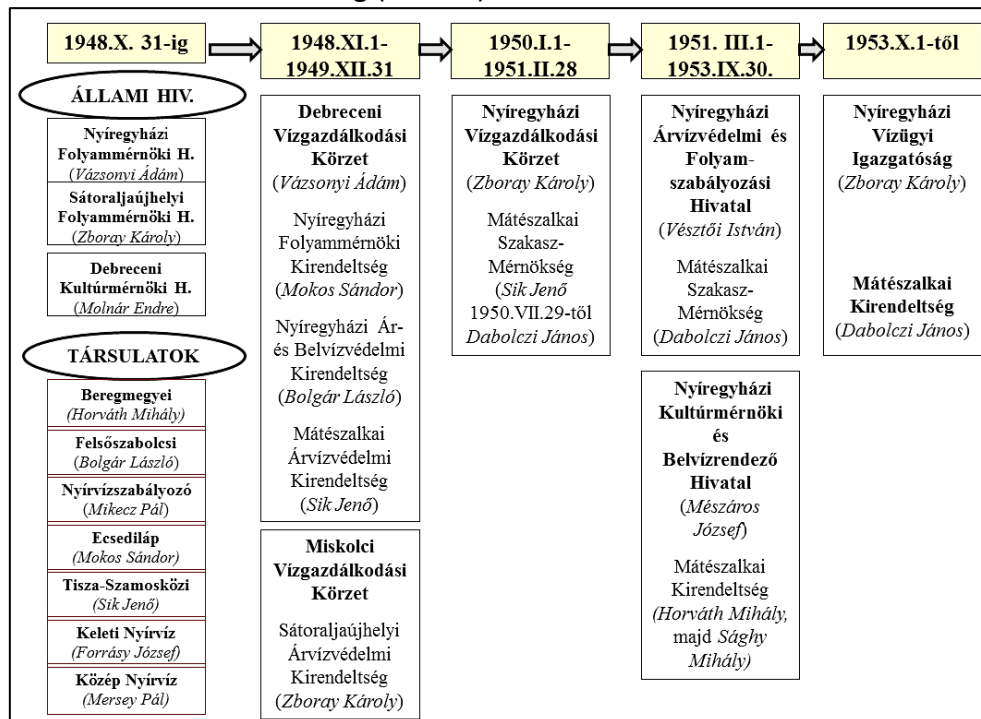
A Nyíregyházi Árvízvédelmi és Folyamszabályozási Hivatal és a Nyíregyházi Kultúrmérnöki és Belvízrendező Hivatal

Az 1951. február 28-án kiadott 58/1951./II.28./MT. számú rendelet alapján, a Földművelésügyi Minisztérium (FM) részére már 1950-ben átadott öntözési és talajjavítási feladatokon kívül a teljes mezőgazdasági vízgazdálkodás, így a belvízrendezés és belvízvédelem, a kisvízfolyások vízrendezése, a belterületi vízrendezés és a mezőgazdasági célú víztározás, az FM felügyeleti hatáskörébe került át (Bényei 1974).

Az OVH, mint a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium (KPM) vízgazdálkodási ügyeket ellátó főosztálya 1951. március 1-én megszűnt, és a KPM-nél maradt vízgazdálkodási-műszaki feladatok a minisztérium újonnan szervezett Árvízvédelmi és Folyamszabályozási Főosztályához kerültek. A vízügyi-műszaki feladatkör a vízellátást és csatornázást illetően a Belügyminisztérium, a vízerőművek a Bánya- és Energiaügyi Minisztérium, az ipari vízellátás és szennyvízelvezetés a Gazdasági Minisztérium ügykörébe került. A mezőgazdasági vízgazdálkodás, másfelől a folyamszabályozás és az árvízvédelem, valamint a hajóutak, továbbá a Vízirajzi Intézet, az Árvízvédelmi Készenléti Szervezet és a Vízierőmű Beruházási Vállalat felügyelte és a KPM hatáskörében maradtak. Az FM felügyelete alá tartozó és a mezőgazdasági termeléssel összefüggő vízügyi-műszaki feladatokat ellátó kultúrmérnöki és belvízrendező hivatalok gyakorolták minden vízjogi ügyben – az elsőfokú államigazgatási hatósági jogkört és intézték a vízikönyv vezetést. Az elsőfokú vízügyi hatóságnak annyi másodfokú hatósága volt, ahány minisztérium feladatkörébe oszlott meg a vízgazdálkodási feladat (Bényei 1974).

A vízügyi feladatkör megosztása a vízügy szervezeti egységének megbontásával járt. A vízgazdálkodási körzetek folyamszabályozási csoportjából árvízvédelmi és folyamszabályozási hivatalok, kultúrmérnöki csoportjából kultúrmérnöki és belvízrendezési hivatalok alakultak, az előbbiek a KPM felügyelete, az utóbbiak az FM felügyelete alatt. A Nyíregyházi Vízgazdálkodási Körzet átszervezése nyomán egyrészt Nyíregyházi Árvízvédelmi és Folyamszabályozási Hivatal,

másrészt Nyíregyházi Kultúrmérnöki és Belvízrendező Hivatal létesült. A két Hivatal tevékenységét 1951 márciusában kezdte meg (5. ábra).

6. ábra A Felső-tiszai vízügyi szervezetben és a vezetők személyében bekövetkezett változások folyamatábrája az 1948-1953. időszakra vonatkozóan (Konecsny 2021a)

A Nyíregyházi Árvízvédelmi és Folyamszabályozási Hivatalhoz került 6 mérnök, 16 technikus, 4 pénztáros-könyvelő, 9 adminisztrátor, 4 hivatalsegéd, 5 szakmunkás, és 74 gátőr. A Nyíregyházi Kultúrmérnöki és Belvízrendező Hivatalhoz került 6 mérnök, 15 technikus, 4 pénztáros-könyvelő, 7 adminisztrátor, 3 hivatalsegéd, 10 szakmunkás és 77 csatornaőr.

A KPM XIII. Vízgazdálkodási Főosztály 1951. március 8-án kelt 8753/30/Me/15-1/1951. sz. rendeletében Vésztői István rakamazi származású, eredeti foglalkozására nézve cipész munkást neveztek ki hivatalvezetőnek (4. fénykép). Zboray Károlyt a hivatal műszaki vezetésével, és a hivatalvezető-helyettesi teendők ellátásával bízták meg. A központi iroda székhelye Nyíregyházán, a Széchenyi u. 1. sz. alatt, vagyis a Nyírvíz-palotában kapott irodákat. Alárendeltségében működött a Mátészalkai Szakasz-mémökség, Dabolczi János főmérnök vezetésével.

4. fénykép Vésztői István a Nyíregyházi Árvízvédelmi és Folyamszabályozási Hivatal vezetője és Mészáros József a Nyíregyházi Kultúrmérnöki és Belvízrendező Hivatal vezetője (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

A Nyíregyházi Kultúrmérnöki és Belvízrendező Hivatal hivatalvezetőjének Mészáros József mérnököt, hivatalvezető-helyettesének Bolgár László főmérnököt neveztek ki. A hivatal

Mátészalkai Kirendeltségének vezetőjévé, *Horváth Mihályt*, a Beregvármegyei Vízszabályozó és Ármentesítő Társulat korábbi igazgató-főmérnökét nevezték ki, aki nyugdíjazásáig, 1952. december 31-ig töltötte be ezt a tisztséget. 1953. január 1-től 1953. szeptember 30-ig *Sághy Mihály* technikus vezette a Mátészalkai Kirendeltséget.

AZ IGAZGATÓSÁG MEGALKAKULÁSA ÉS A SZERVEZET KIALAKÍTÁSA

Nagy Imre 1953. július hónapban történt miniszterelnökké választását követően a pártvezetés és a kormányzat nagyobb figyelmet fordított az infrastrukturális kérdéseknek, köztük a vízügyi létesítmények és a vízgazdálkodás fejlesztésének, a vízügy szervezeti fejlesztésének (<https://hu.wikipedia.org/wiki/1953>). Ennek kapcsán került sor a vízügy átszervezésére, a vízügyi szolgálat széttagoltságnak megszüntetésére, miáltal az öntözés, a belvízvédelem, az árvízvédelem, a folyó- és patakszabályozás, az ivó- és ipari vízellátás, a csatornázás és az ipari szennyvíz elvezetés feladatai mind egy főhatóság hatáskörébe kerültek (*Rajczi 1953*).

300	1953 szeptember 30.	MAGYAR KÖZLÖNY	49. szám.	
<p>A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 1.060/1953. (IX. 30) számú határozata.</p> <p>Az Országos Vízügyi Főigazgatóság létrehozása.</p> <p>I.</p> <p>Országos Vízügyi Főigazgatóság szervezése.</p> <p>1. A vízgazdálkodás országos irányítására Országos Vízügyi Főigazgatóságot (a továbbiakban: OVF) kell létesíteni.</p> <p>2. Az OVF a Minisztertanács felügyelete alatt áll. A Minisztertanács ezt a jogkörét a Minisztertanács első előkelhelyetese útján gyakorolja.</p> <p>II.</p> <p>Az OVF hatásköre.</p> <p>3. Az OVF hatáskörébe tartozik különösen:</p> <p>a) a vízgazdálkodással kapcsolatos tudományos kutatás és műszaki tervezés irányítása;</p> <p>b) az országos vízkészletének feltárása és elosztása;</p> <p>c) az országos vízgazdálkodás terveinek (távtart-, keret- és éves tervek) elkészítése, a vízhasználati normák kidolgozása és ennek keretén belül a vízzel való takarékos gazdálkodás megszervezése;</p> <p>d) a vízhasználati tervek felülvizsgálata, összeállítása és a Minisztertanács elé terjesztése;</p> <p>e) a mesterséges vízfutak — az elsősorban hajózási céltól épülő vízfutak kivételével — és a vízfutak tervezési és építési munkáinak műszaki irányítása és ellenőrzése;</p> <p>f) az árvíz- és belvízvédelem, a folyam- és patakszabályozás tervezési és építési munkáinak műszaki irányítása és ellenőrzése;</p> <p>g) az öntözések és az öntöző rendszerek, valamint ezek fejlesztési terveinek elkészítése, az öntöző művek megépítéséről való gondoskodás és az öntöző művek üzemeltetésének felügyelete;</p> <p>h) az országos jelentőségű vízügyi létesítmények (vízlepcsők, öntöző és belvízrendszerek stb.) megtervezése, megépítése és üzemeltetése céljából az illetékes szerveknek való átadása, (országos energiahálózatra dolgozó vízerőműveket nem építhet);</p> <p>Országos jelentőségű vízügyi létesítmények tervei közül a vízerőművek tervei az OVF csak akkor</p>				<p>hagyhatja jóvá, ha azokat a szakfelügyelet gyakorló Nehézipari Minisztérium által jóváhagyott tervek alapján készítették el;</p> <p>i) ivóvíz- és csatornaművek, szennyvíztisztító berendezések, továbbá az ipari vízellátás, az ipari szennyvízelvezetés célját szolgáló művek létesítése, bővítése és fejlesztésével kapcsolatban a vízbeszerzés és vízelvezetés általános műszaki megoldásának kidolgozása;</p> <p>j) a vízügyi államigazgatási ügyekben a másodfokú hatósági teendők ellátása;</p> <p>k) a vízügyi igazgatóságok működési területének és székhelyének megállapítása;</p> <p>II.</p> <p>1) a vízügyi igazgatóságok, a Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet, a Vízügyi Tervezőiroda, a Mezőgazdasági Vízirányító Vállalat, az öntöző vállalatok, az Arvízvédelmi Készenléti Szervezet és a Vízmeesterképző Szakiskola felügyelete;</p> <p>m) a nemzetközi vízügyek intézése, kivéve a hajózási érdeklődésű vízügyeket, amely a Közlekedés- és Postaügyi Minisztériumhoz tartozik.</p> <p>III.</p> <p>Az OVF szervezete.</p> <p>4. Az OVF élén a vízügyi főigazgató áll. A vízügyi főigazgatót és két helyettesét a Minisztertanács nevezi ki.</p> <p>5. A vízügyi főigazgató gyakorolja az árvízvédelmi és belvízvédelmi kormánybiztosi hatáskört.</p> <p>IV.</p> <p>A vízügyi igazgatóságok szervezete.</p> <p>6. A vízügyi területi feladatok, továbbá a vízügyi államigazgatási ügyekben az elsőfokú hatósági jogkör ellátása céljából az ország területén 11 vízügyi igazgatóságot kell szervezni.</p> <p>7. A vízügyi igazgatóságok felét a felügyelet a vízügyi főigazgató gyakorolja. A vízügyi főigazgató állapítja meg a vízügyi igazgatóságok ügyvitelére vonatkozó részletes szabályokat is.</p> <p>V.</p> <p>A vízügyi igazgatóságok hatásköre.</p> <p>8. A vízügyi igazgatóságok első fokozatú elöljárói az OVF hatáskörébe utalt tennivalókat és ennek megfelelően az OVF által adott utasítások alapján működési területükön</p>

7. ábra Az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF) és a vízügyi igazgatóságok Alapító jogszabálya (Mt 1060/1953. 1953)

A Magyar Közlöny 1953. szeptember 30-án megjelent száma közölte a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 1.060/1953. (IX. 30) számú határozatát (*Mt. 1060/1953. 1953, 6. ábra*) mely rendelkezett az Országos Vízügyi Főigazgatóság létrehozásáról (I.), az OVF hatásköréről (II.), az OVF szervezetéről (III.), a vízügyi igazgatóságok szervezetéről (IV.), a vízügyi igazgatóságok hatásköréről (V.), az egyes minisztériumok vízügyi feladatairól (VI.).

A határozatnak megfelelően (*MT. 1060/1953 1953*), a vízügyi területi feladatok, továbbá a vízügyi államigazgatási ügyekben az elsőfokú hatósági jogkör ellátása céljából (a másodfokú vízügyi hatósági jogkört az OVF látta el) az ország területén 11 vízügyi igazgatóságot hozott

létre (1955-ben alakult meg a 12-ikként, a Bajai Vízügyi Igazgatóság). A vízügyi igazgatóságok felett a felügyeletet a vízügyi főigazgató gyakorolta és állapította meg a vízügyi igazgatóságok ügyvitelére vonatkozó részletes szabályokat. A vízügyi igazgatóságoknak el kellett látniuk az OVF hatáskörébe utalt tennivalókat. A jogszabály az igazgatóságok feladatait 10 pontban (a-j) fogalta össze.

A minisztertanácsi határozat rögzítette, hogy az igazgatóság vezetője a vízügyi igazgató, aki közvetlenül irányítja és ellenőrzi a vezetésére bízott igazgatóság működését; felelős az igazgatóság terveinek teljesítéséért, felelős a gondozására bízott létesítmények kifogástalan működéséért; az OVF által adott külön elhatárolás keretei között alkalmazza, besorolja, elbocsátja és a saját működési területén áthelyezi az igazgatóság dolgozóit; az OVF által kiadott külön elhatárolás keretei között gyakorolja a fegyelmi hatáskört az igazgatóság dolgozói fölött; más tevékenységéről az OVF által megállapított időszakonként jelentést tesz; első fokon határoz a vízügyi államigazgatási ügyekben és vezeti a vízikönyvet; eljár minden olyan ügyben, melyet jogszabály, vagy a vízügyi főigazgató a feladatkörébe utal.

Rajczai Kálmán az OVF kinevezett vízügyi főigazgatója 6/1953. számú utasításának melléklete rendelkezett a vízügyi igazgatóságok elnevezéséről, működési területéről és székhelyéről. Az ország észak-keleti részén, a Felső-Tisza-vidéken létrejött a „*Vízügyi Igazgatóság Nyíregyháza*” megnevezésű szervezet. Működési területe Szabolcs-Szatmár megyére terjedt ki, székhelye Nyíregyháza lett, kirendeltségének székhelye pedig Mátészalka.

5. fénykép Az Igazgatóság vezetői: Zboray Károly igazgató (1953-1959) és Mokos Sándor igazgató-helyettes főmérnök (1954-1962) (FTV Vízügyi Tört. Gyűjt.)

1953. október 7-től megbízott igazgatóként, majd 1954. február 1-től kinevezett igazgatóként az nyíregyházi igazgatóság vezetői tisztségét Zboray Károly üzemvezető-főmérnök látta el (1959. május 14-ig). Az igazgatóság műszaki vezetőjének és egyben igazgatóhelyettes-főmérnökének Bolgár Lászlót nevezte ki az OVF főigazgatója. 1954-ben Bolgár Lászlót Budapestre áthelyezték. Így 1954. február 20-tól Mokos Sándort bízták meg ideiglenesen a Műszaki Osztály vezetésével, majd 1954. június 1-i hatállyal nevezték ki véglegesen műszaki osztályvezetőnek és egyben igazgatóhelyettes-főmérnöknek (5. fénykép).

Az Igazgatóságnál kezdetben csupán egy csoportvezető főmérnöki státusz volt, amit Kálnay András töltött be. Főmérnöki beosztásban dolgoztak, Gavallér Endre, Jancsó Gyula, Barucha József, Paulay Béla, továbbá a Mátészalkai Kirendeltség vezetője Dabolczi János és helyettese Cibur Géza. A főkönyvelőség vezetői teendőit az alakulástól Serly Ferenc osztályvezető látta el. Tekintettel a jólképzett szakemberek hiányára, az alkalmazottak továbbképzésére az Igazgatóság a megalakulásától kezdve nagy hangsúlyt fektetett úgy az OVF, mint a helyi vezetés. Így már 1953. év végén és 1954. elején technikusok és örök tanfolyamra való beíratására került sor. Az igazgatóság által a 104/4/1953. számú, 1953. október 24-én kelt levelében a levelező vízmester tanfolyamra, 24 fő dolgozót terjesztette fel az OVF vezetőjének.

Az OVF főigazgatója, Rajczai Kálmán 144/1/1953. számú, 1953. október 26-án kelt levelében értesítette az Igazgatóságot, hogy a Műegyetemen folyammérnöki továbbképző tanfolyamon

való részvételre kijelölte, *Lengyel István, Jancsó Gyula, Paulay Béla* mérnököket és *Keresztesy István* vezető technikust. Nevezettek havonta egyszer, a Műegyetemen tartott előadáson, továbbá a konzultációkon és a záró értekezleten voltak kötelesek részt venni. Az első előadásokat, 1953. október 28-án *Fazekas Károly* és *Lászlóffy Woldemár* tartották.

1953. december 19-én, Dombrádon kelt *Csűrös Sándor* gátfelügyelő jelentése szerint az 1953. november 15. - december 15. időszakban, Tiszabercelen és Dombrádon, az őri személyzet számára tartott szakoktatást. Hasonló jelentést küldött az Igazgatóságra, 1954. január 4-én *Czibur Géza* Mátészalkai Kirendeltség vezető-helyettes a Tizsakóródón és Fehérgyarmaton megtartott és eredményesen lezárt gátőrtanfolyamról.

Az igazgatóság megalakulását követő hónapból (1953. november 28.) származik az *Előzmények a „Szabályozási munkálatok a Tiszán, Tiszabecs és Záhony között, valamint a Szamoson és a Túron a torkolati és országhatár között című feladattervéhez”* tárgyú levél. A szabályozást az tette szükségessé, hogy a víz és jég levonulási, a hajózási és általános szabályozási szempontoknak megfelelően kialakult kanyarulatokat megkössék. A Tiszalöki duzzasztómű hatását kihasználva tervezték meghosszabbítani a hajózási utat Vásárosnaményig.

Az 1954. januárban kelt 682/2-1/1954. sz. a „*Szabályozási munkálatok a Tisza Záhony-Tokaj közötti szakaszán*” című beruházási feladatterv 1954-1956. évekre vonatkozó ütemezést tartalmazza. A beruházás költségét 3 696 000 Ft-ra, munkaerő szükségletét 32 600 munkanapra tervezték. A dokumentumot aláírták: *Lengyel István* főmérnök, *Mokos Sándor* csoportvezető-főmérnök, *Bolgár László* műszaki osztályvezető-főmérnök, *Zboray Károly* igazgató főmérnök.

Az 1954. február 23-án és 1954. szeptember 27-én kelt igazgatósági iratok arról tanúskodnak, hogy ekkor már az igazgatóságnál egy titkár által vezetett Szakszervezeti Bizottsága, illetve párttitkár által vezetett MDP szervezet tevékenykedett.

A szervezet működésének szabályozása szempontjából fontos volt, az 1954-ben kiadott *Igazgatósági (vállalati) munkarend*, mely 4 oldalon, 11 fejezetben és 40 pontban foglalta össze a dolgozók jogait és kötelességeit. Fejezetcímek: I. Általános rendelkezés (1, 2.a, 2b.); II. A munkaviszony keletkezése és megszűnése (3-12.); III. A munkaidő (13-17); IV. A munkateljesítés (18-22); V. A munkabér (23-24); VI. A szabadság (25-29); VII. Munkából való távollét (30-31); VIII. Előleg és segély (32-35); IX. Kérelmek, panaszok (36); X. Munkaügyi viták elintézése (37-38); XI. Fegyelmi jog (39-40).

A munkarend 4. pontja rögzíti, hogy a munkaviszony keletkezésekor a munkaszerződést az igazgató, illetőleg megbízottja köti meg a dolgozóval. A 10. pont szerint, a dolgozó munkaviszonyát az igazgatóság csak felmondással vagy fegyelmi határozat alapján szüntetheti meg (11. pont), és a felmondás okát félreérthetetlen módon meg kell jelölje. A 13. pontnak megfelelően a munkaidő általában 8 óra. Az öntözési, valamint építési munkáknál foglalkoztatott fizikai dolgozók munkaideje március 1-től október 31-ig heti 60 óra, november 1-től február utolsó napjáig heti 48 óra. A 23. pont szerint, a bérelszámolás havonta történik. A havonta esedékes bérré az igazgatóság hónap közben előleget folyósít. 26. pont – a dolgozók évi rendes (alap és pót) szabadságukat terv alapján veszik igénybe. A szabadságot általában egyszerre, legfeljebb azonban két részletben kell kiadni (27. pont). Az igazolatlan távolmaradás fegyelmi vétséget képez (31. pont). A 38. pont szabályozza a munkaviszony fennállása alatti munkaügyi vitákat, melyekkel az igazgatósági Egyeztető Bizottsághoz kell fordulni.

Az 1954. júliusi nagy dunai árvizet követően - melynek védekezési munkáiban nyíregyházi víz-ügyesek is részt vettek - lépések történtek az árvízvédelmi tevékenység javítására. Ekkor alapozták meg az árvíz- és belvízvédekezési szervezeti rendszert. 1955-ben az OVH kiadta az új Országos Árvíz- és Belvízvédekezési Szabályzatot (OÁBSZ) és a védekezés államigazgatási feladatainak ellátásáról szóló utasítást (*Bényei 1974*).

1954 júliusában három frissen végzett fiatal mérnök került az igazgatósághoz, *Szeifert Gyula* (későbbi igazgató), *Szigetvári György* és *Pusztai Pál*, akiket a Nyírvíz-palotában lévő központban *Mokos Sándor* igazgató-helyettes főmérnök fogadott, mivel *Zboray Károly* igazgató éppen a Szovjetunióban tartózkodott hivatalos kiküldetésben (*Szeifert Gyula szóbeli közlése 2017*).

Az 1955. július 1-én kelt 11-1/6-1/1955. számú, „Az Igazgatóság szervezeti szabályzatának és személyzeti beosztásának közzététele” tárgyú igazgatói körlevél összefoglalta az igazgatóság első Szervezeti és Működési Szabályzatát, a dolgozók névszerinti beosztását tartalmazó kimutatást. *Zboray Károly* igazgató azzal a céllal küldte meg ezt az iratot a vezető munkatársaknak, hogy azt áttanulmányozás után ismertessék valamennyi beosztott munkatárssal. Új eleme volt a szervezeti felépítésnek a szakaszmérnökségek, mint operatív egységek kialakítása. A Szervezeti és Működési Szabályzat tartalmazta a működési terület leírását és az igazgatóság feladatait (I. fejezet), a szervezeti felépítést (II. fejezet):

I. Működési terület és feladatok. Az Igazgatóság az 1060/1953. (IX.30.) Mt.h. számú minisztertanácsi határozat alapján 1953. október 1-én alakult meg. Feladatait és működési területét a minisztertanácsi határozat V. fejezet 8. pontja alapján a 6/1953. számú főigazgatói utasítás alapította meg. Feladatai:

- 1.) Árvízvédelmi feladatokat az Igazgatóság az országos Árvíz- és belvízvédelmi Szabályzatban (682/35/1955. OVF.) megállapított mértékben és módon 9 árvízvédelmi vonalon (537,30 km-en) látja el.
- 2.) Belvízrendezési feladatok (2 540 km² belvízártér, 3 372 km belvízcsatorna, 37,29 m³/s szivattyúkapacitás fenntartása és üzemeltetése).
- 3.) Kultúrmérnöki feladatok - Az Igazgatóság ellátja Szabolcs-Szatmár megye területén a vízügyi államigazgatási ügyekben az elsőfokú hatósági teendőket. Feladatát képezi továbbá a természetes vízfolyások jókarba helyezése, rendezése és fenntartása – a vízjogi törvényben, illetve a 682/15-4/1955. (IV.20.) számú főigazgatói utasításban foglaltak szerint.
- 4.) Folyamszabályozási feladatok (344 km)
- 5.) Öntözési feladatok
- 6.) Egyéb vízügyi feladatok. Az 1060/1953.(IX.30) sz. MT. határozat alapján az Igazgatóság első fokon ellátja az Országos Vízügyi Főigazgatóság hatáskörébe utalt tennivalókat, ennek megfelelően – a már előre részletezett feladatokon túlmenően: a.) közreműködik a vízgazdálkodással kapcsolatos tudományos kutatásban; b.) feltárja és elosztja a vízkészleteket; c.) elkészíti a vízgazdálkodás terveit (távlati-, keret-, és éves terveket); d.) műszakilag irányítja és ellenőrzi a mesterséges víziutak és víztárolók tervezési és építési munkáit; e.) közreműködik az országos jelentőségű vízügyi létesítmények (vízlépcsők, vízierőművek, stb.) megtervezésében, valamint a vízbeszerzés és vízlevezetés általános műszaki megoldásának kidolgozásában; f.) megtervezi és kivitelezi az országos energiahálózatra nem dolgozó kis- és törpe vízerőműveket; g.) üzemelteti a más szerveknek át nem adott vízilétesítményeket.

Az országhatárok által érintett vízrendszerek helyzeténél fogva az igazgatóság közreműködik a szovjet-magyar, csehszlovák-magyar és román-magyar nemzetközi vízügyek intézésében.

II. Szervezeti felépítés - „... a decentralizálás felé az első lépés abban nyilvánul, hogy a területi építésvezetőségekből a területre kihelyezett szakaszmérnökségeket alakítottunk.” Az Igazgatóság működési területén létesített hat szakaszmérnökség elnevezése és székhelye:

1. Tiszaszamosközi Szakaszmérnökség, Fehérgyarmat, Kiss Ernő u. 13.
2. Ecsediláp és Keletnyíri Szakaszmérnökség, Mátészalka, József Attila u. 38.
3. Beregi Szakaszmérnökség, Vásárosnamény, Rákóczi u. 38.
4. Szabolcsi Felső Szakaszmérnökség, Nyíregyháza, Széchenyi u. 1.
5. Szabolcsi Alsó Szakaszmérnökség, Nyíregyháza, Széchenyi u. 1.

6. Nyíri Szakasz mérnökség, Nyíregyháza, Széchenyi u. 1.

Az igazgatóságot vezető igazgató jogaira és kötelezettségeire a 13/128/1954. (XI.30.) számú OVF utasítás rendelkezései voltak irányadók. Helyettese a műszaki osztály vezetője volt, aki az igazgató távolléte vagy akadályoztatása esetén igazgatói jogkörrel helyettesítette. A műszaki osztály vezetője felelős volt az igazgatóság minden műszaki feladatának szakszerű ellátásáért. A szakasz mérnökségek szervezetenként a műszaki osztályhoz tartoztak, munkájuk irányítását és felettük a közvetlen felügyeletet a műszaki osztály vezetője gyakorolta.

IRODALOM

1. *Beregvármegyei Vízsabályozó és Ármentesítő Társulat* (1948): A Beregvármegyei Vízsabályozó és Ármentesítő Társulat 1948. február hó 11-i *Társulati átadás-átvételi jegyzőkönyve. (Kézirat)*
2. *Bényei Z. (1974): A Vízügyi Szolgálat Fejlődése (1945-1973). Vízügyi Műszaki Gazdasági Tájékoztató 61. sz. VÍZDOK. p. 135.*
3. *Dóka Klára (1978): Az Országos Vízügyi Levéltár iratainak alapleltára. VÍZDOK Budapest.*
4. *Fejér L. szerk. (2010): A vízitársulatok 200 évének krónikája. A magyar vízgazdálkodás története. Vízgazdálkodási Társulatok Országos Szövetsége. Budapest, p. 248.*
5. *Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Történelmi Gyűjtemény (2016).*
6. *Forrásy J. (1948): A Keleti Nyírvíz Leccsapoló Társulat rövid története az államosításáig. (Gépelte kézirat, 1948. február 3.). Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Történelmi Gyűjtemény. p. 1.*
7. *Gyarmathy Zs. (1981): A közigazgatás megindulásának történetéhez Szatmár megyében (1944-1945. évi főispáni iratok). Szabolcs-Szatmár megyei helytörténetírás (szerk. Gyarmathy Zsigmond, Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár M. Tcs., p. 221-240. <http://www.szabarchiv.hu/drupal/sites/default/files/223-242.pdf>*
8. *Jancsó Gy. (2000): A vízügyi szolgálat és nemzetközi kapcsolatai a Felső-Tisza-vidéken. Kézirat. p. 62.*
9. *Konecsny K. (2021a): 3. Felső-tiszai vízügyi szervezetek kialakulása és működési struktúrája 1953-ig. In: A Felső-Tisza-vidék vízügyi múltja. FETIVIZIG Nyíregyháza. (Kézirat) 419 o.*
10. *Konecsny K. (2021b): A Szatmári Folyammérnöki Hivatal tevékenysége és szerepe a Felső-Tisza-Vidék vízviszonyainak átalakításában (1871-1920). Történelmi Földrajzi Közlemények 9. évf. 3. szám. pp. 197-232.*
11. *Konecsny K. (2021c): Állami vízügyi szervezetek Zemplénben 1871-1920 között. Történelmi Földrajzi Közlemények 9. évf. 4. szám. pp. 99-127 (p. 19).*
12. *Lászlóffy W. (1982): A Tisza. Vízi munkálatok és vízgazdálkodás a Tisza vízrendszerében. Akadémiai Kiadó, Budapest. p. 610.*
13. *Magyarország tisztai cím- és névtára 47. évf. 1940, 48. évf. 1941, 49. évf. 1942, 50. évf. 1943, 51. évf. 1944 évek. Szerk. és kiadja a M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.*
14. *Molnár E. (1945): A debreceni kultúrmérnöki hivatal szerepe a debreceni kormány mellett. Vízügyi Közlemények. 27. évf. 1-4. szám.*
15. *Mt 1.060/1953. (1953). Minisztertanács 1.060/1953. (IX. 30) számú határozata. Magyar Közlöny 1953. szept. 30., 49.szám.*
16. *Rajczy K. (1953): Kézirat gyanánt. Vízügyi Értesítő. Az Országos Vízügyi Főigazgatóság Hivatalos lapja. 1953. nov. 26., I. évf., 1. sz.*
17. *Szeifert Gyula szóbeli közlése 2017*
18. *Vázsonyi Á. szerk. (1959): Nyíregyházi Vízügyi Igazgatóság Vízgazdálkodási Adatgyűjteménye. I.-V. kötetek. (Kézirat)VITUKI-Nyíregyházi VIZIG. Nyíregyháza-Budapest.*
19. https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_Dolgoz%C3%B3k_P%C3%A1rtja
20. <https://hu.wikipedia.org/wiki/1953>